

(Ultra)tenké vrstvy funkčních molekul -
příprava a struktura
+
další témata z kondenzovaných látek

Ústav fyziky kondenzovaných látek

J. Novák, M. Meduňa a O. Čaha

Přehled

- Funkční molekuly – co jsou a proč se jimi zabývat ?
- Metody přípravy tenkých vrstev (na ÚFKL + CEITEC)
- Metody zkoumání struktury
- Případová studie
  - Limitovaná krystalizace u molekul TES-ADT
- Další témata na kondenzovaných látkách
  - Nano-pilířky
  - Spolupráce s fi. ON-semiconductors

Funkční molekuly – co a k čemu ?

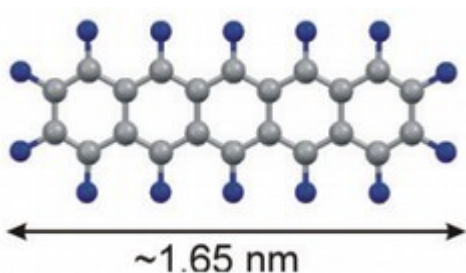
Organická polovodiče

Organické polovodiče

- typicky molekuly obsahující π -konjugovaný systém elektronů
- malé molekuly nebo polymery
- existují organické polovodiče **p-typu a n-typu**
- modifikace optických a elektrických vlastností lze dosáhnout míšením molekul a chemickou modifikací (např. fluorinací)

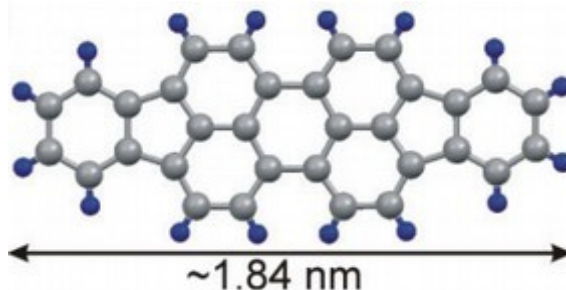
Příklady – malé molekuly

Pentacen

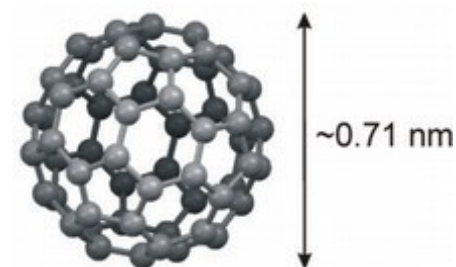
Polovodič typu p

Diindenoperylen

p-typ

Buckminsterfulleren, C₆₀

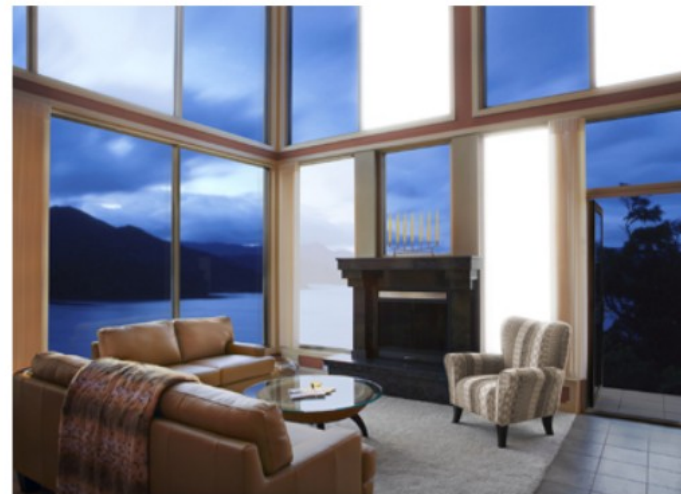
n-typ

OP v „každodenním životě“

Televisions and Displays (LG)

Solid-State White Lighting (Siemens)

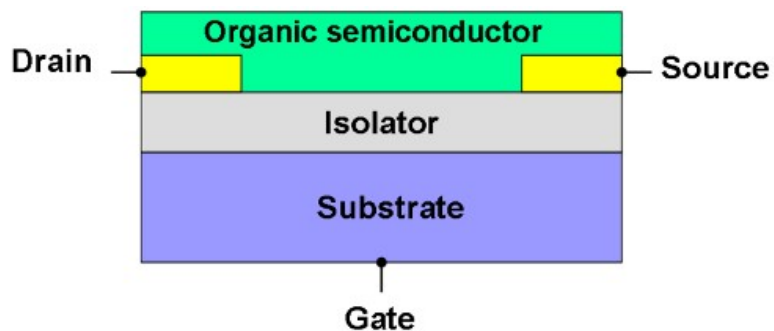
Smartphones (Samsung)

Emerging Applications (Samsung)

OP aplikace ve stádiu výzkumu

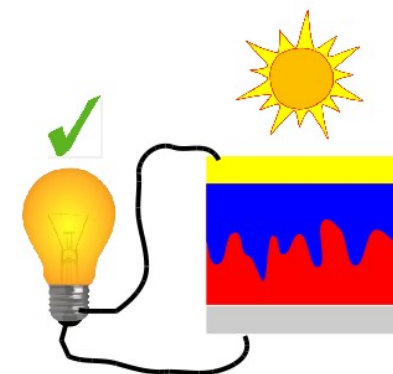
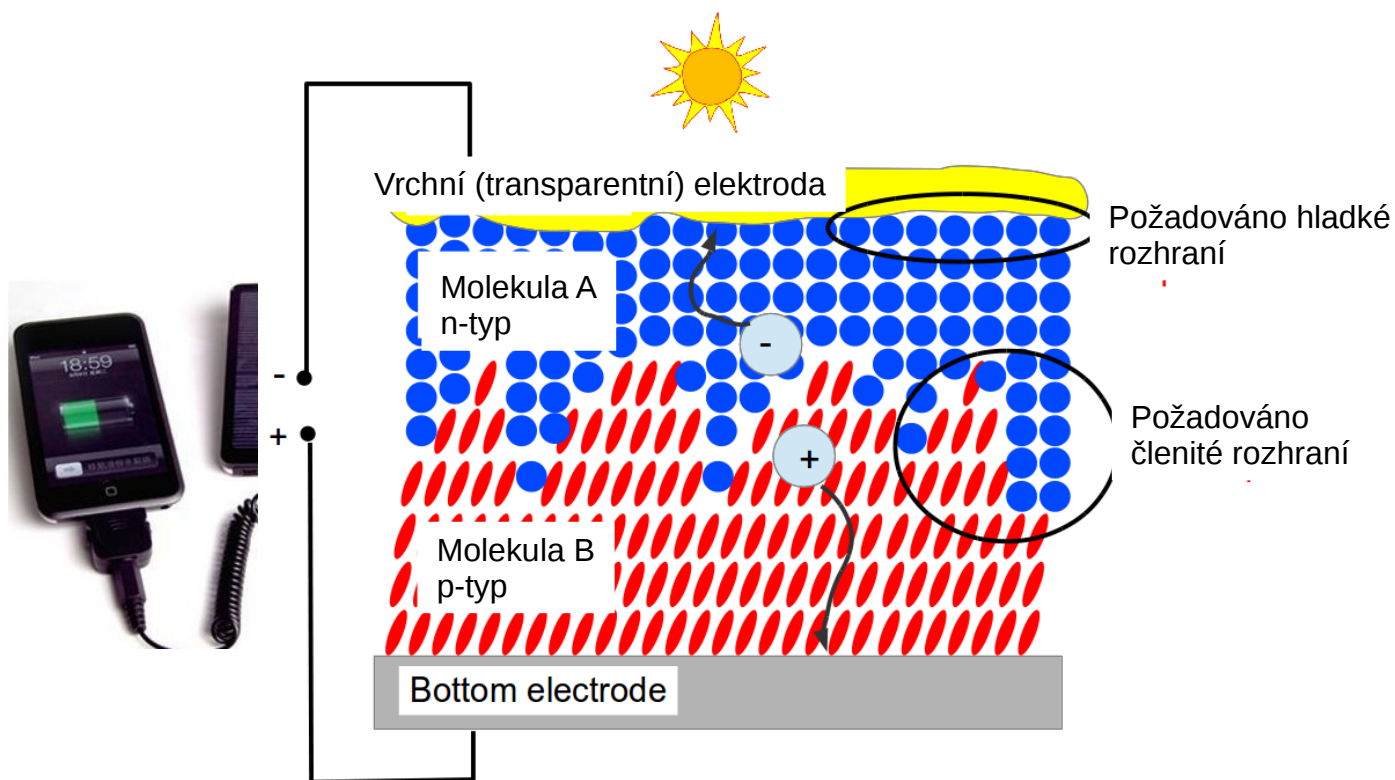

Organické unipolární tranzistory

(Siemens AG)

Organické solární články

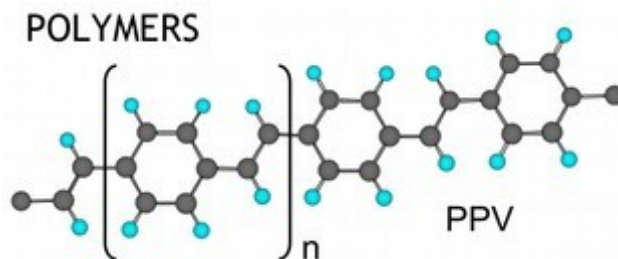
Přednosti a nevýhody OP

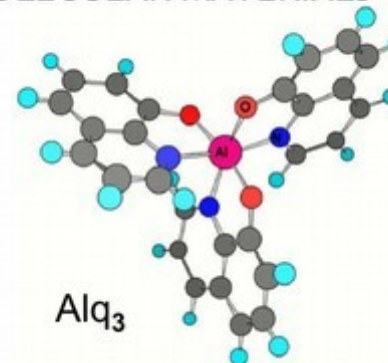
- Nízké náklady a flexibilita
- Produkce na velké plochy
- Jednoduchá chemická laditelnost vlastností
- Integrovatelnost s anorganickými materiály

- Stabilita – degradace na vzduchu a ve vlhku
- Kontrola tloušťky u polymerů
- Malá pohyblivost nositelů náboje (pomalejší součástky)

MOLECULAR MATERIALS

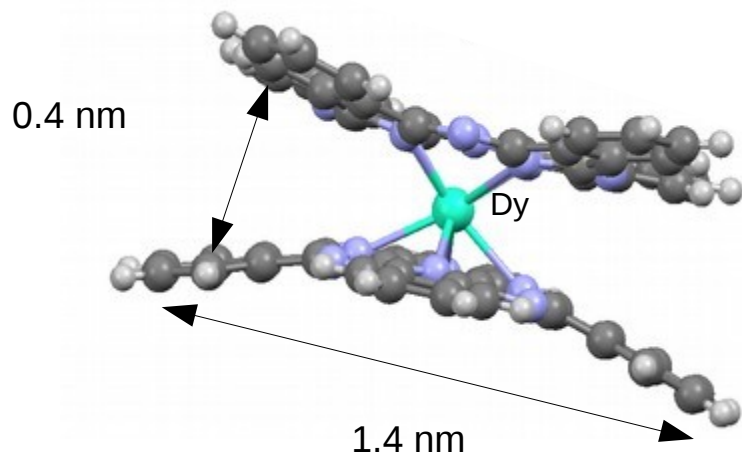

Molekulární nano-magnety

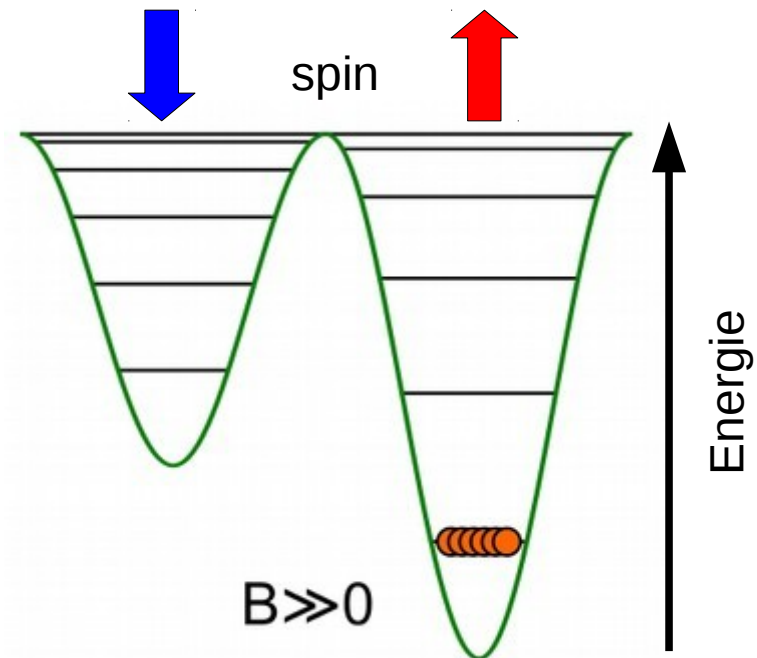
Molekulární nano-magnety

- organické molekuly s jedním nebo více atomy kovu s nepárovanými elektrony
- vykazují nenulový magnetický moment
- magnetizovatelné vnějším polem
- zůstávají magnetizovány po relativně dlouhou dobu (100ky us)
- potenciální aplikace – kvantové počítače a nová datová média

Dysprosium – double-decker ftalocyanin

Spinové stavy molekulárního nano-magnetu v mg. poli

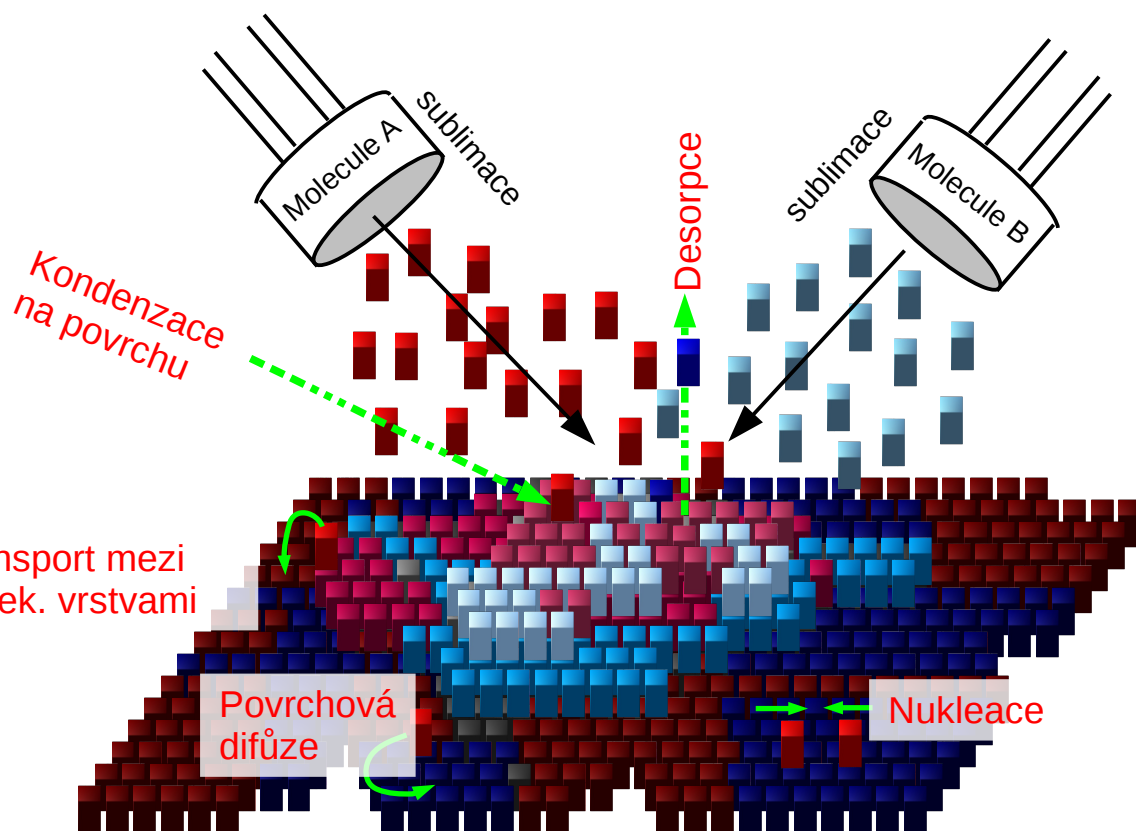

Metody růstu

Cíl: definované uspořádávání molekul co do orientace a tloušťky vrstev

Depozice molekulárním svazkem

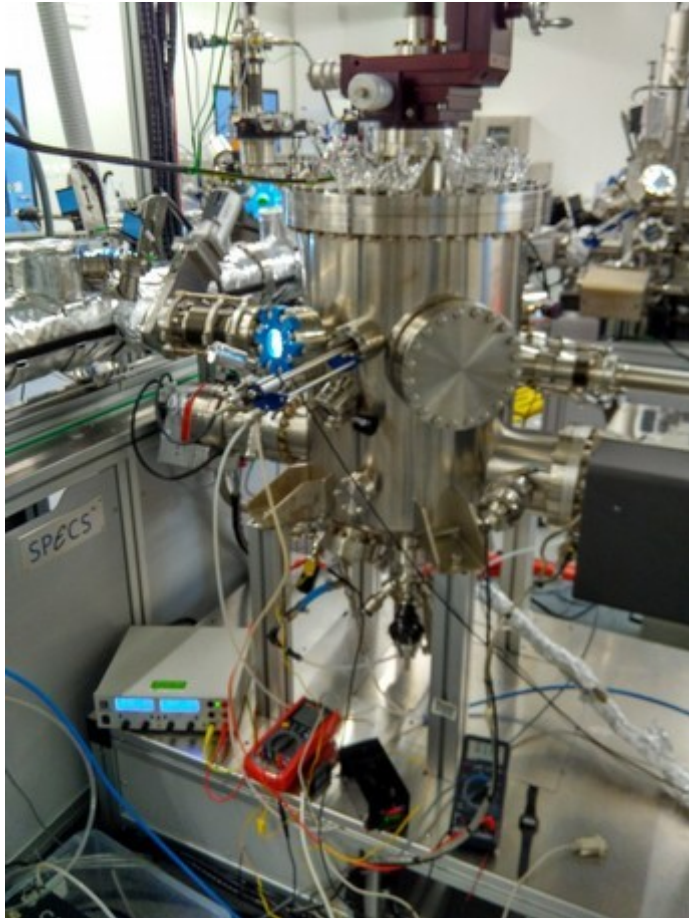
Depozice molekulárním svazkem

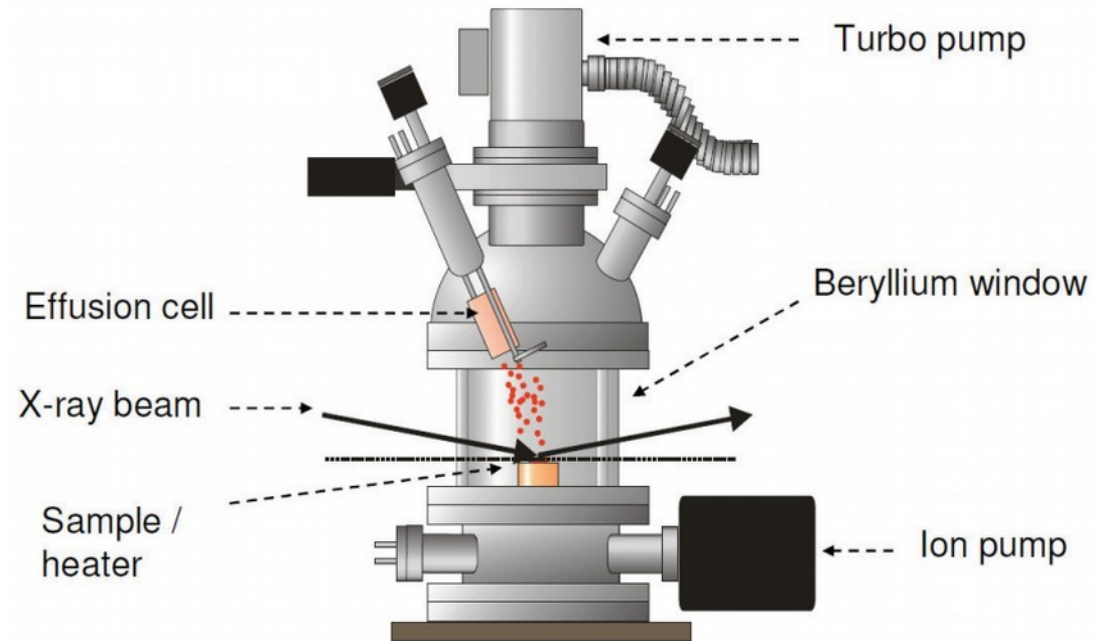
- Sublimace molekul z Knudsenových cel v UHV
- Molekuly adsorbují na substrát a tvoří tenkou vrstvu
- Možnost míšení molekul koevaporací

Příprava tenkých vrstev OP

Depozice molekulárním svazkem

Depoziční komora v CF
CEITEC Nano

K.A. Ritley *et al*, Rev. Sci. Instr. **72**, 1453 (2001)
S.R. Forrest, Chem. Rev. **97**, 1793 (1997)

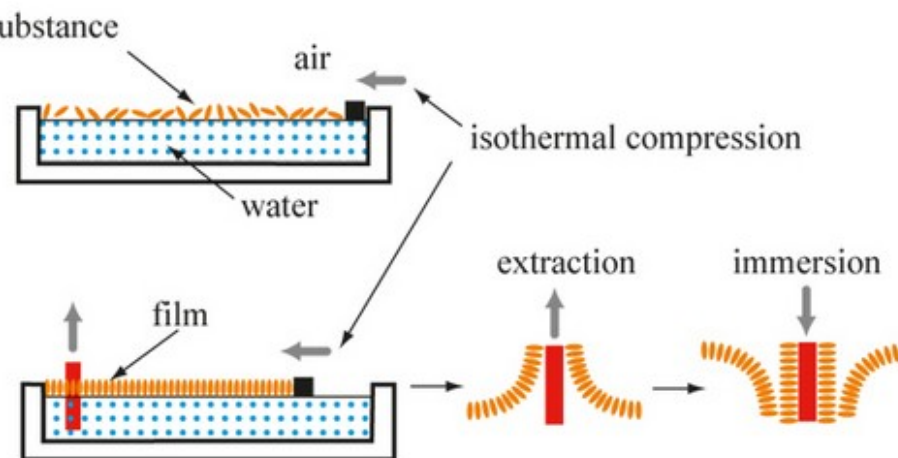
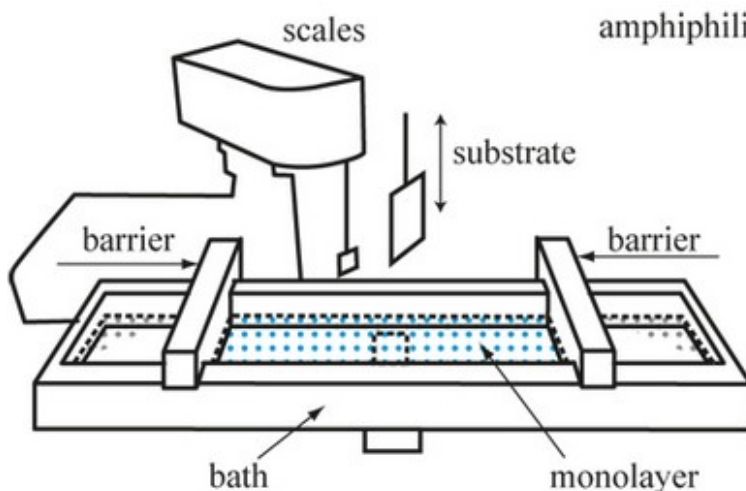
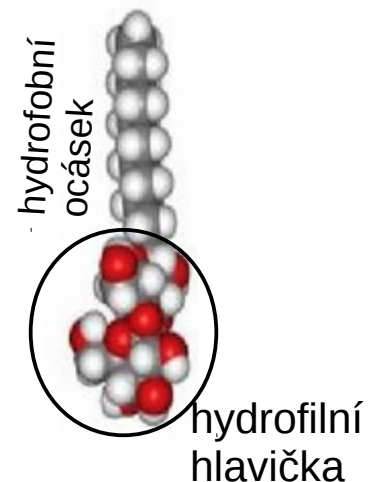
Přenosná komora pro OMBD
(Univ. Tübingen (Německo))

Metoda Langmuira Blodgettové

Amfifilní molekula

Langmuirova vanička

Depozice

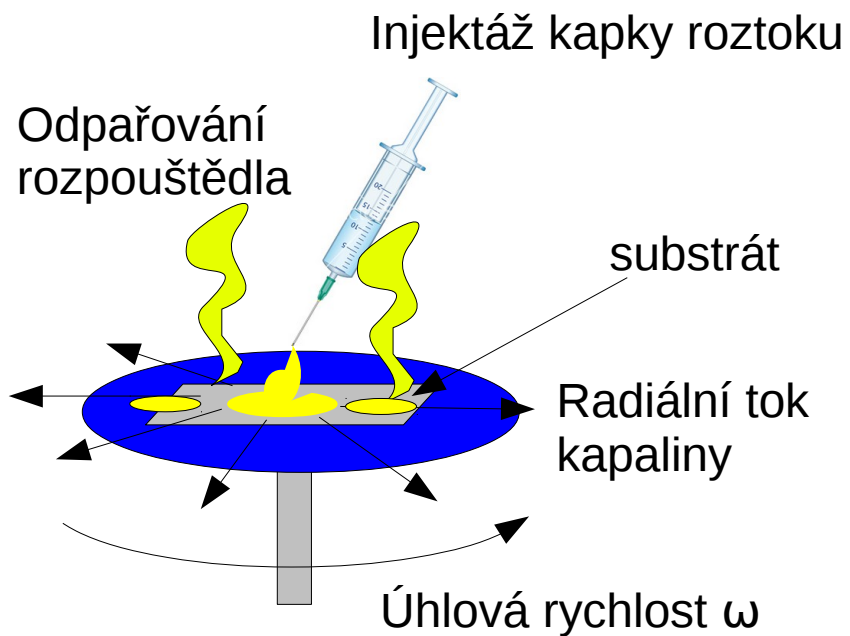

Langmuirova vanička na ÚFKL

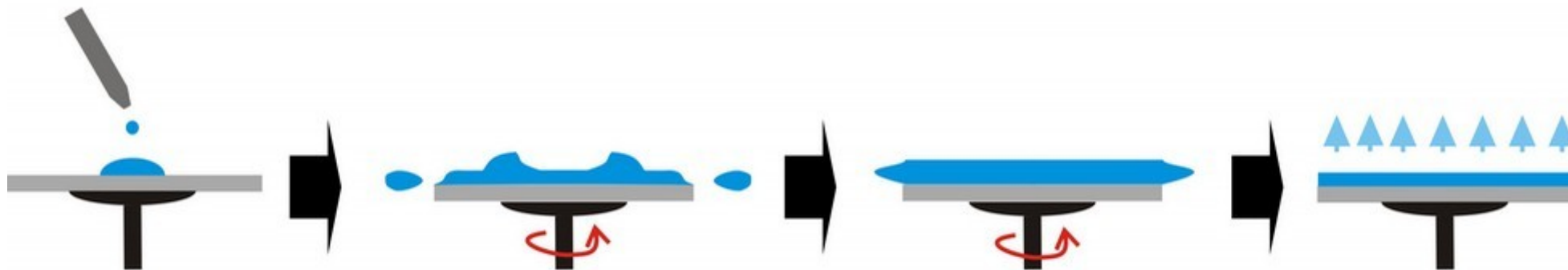

- Amfifilní **molekuly rozpuštěny** v rozpouštědle (typicky chloroform)
- **Roztok rozprostřen na vodní hladině** v Langmuirově vaničce
- Odpaření rozpouštědla → **monovrstva molekul**
- **Kompresce bariér** → dosažení požadovaného **povrchového napětí Π**
- **Substrát** vertikálně zanořován a vynořován → **formování LB mono/multivrstvy**

Spincoating

- Molekuly rozpuštěny v rozpouštědle
- roztok nanesen na rotující substrát
- tenká vrstva molekul je vytvořena po odpaření substrátu

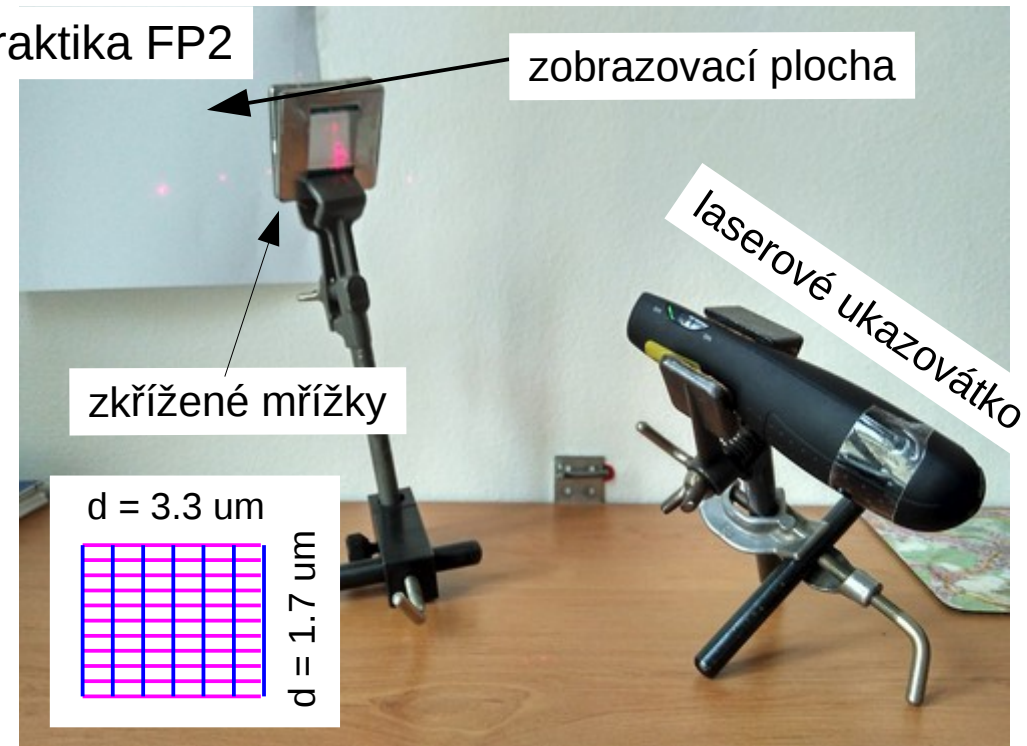
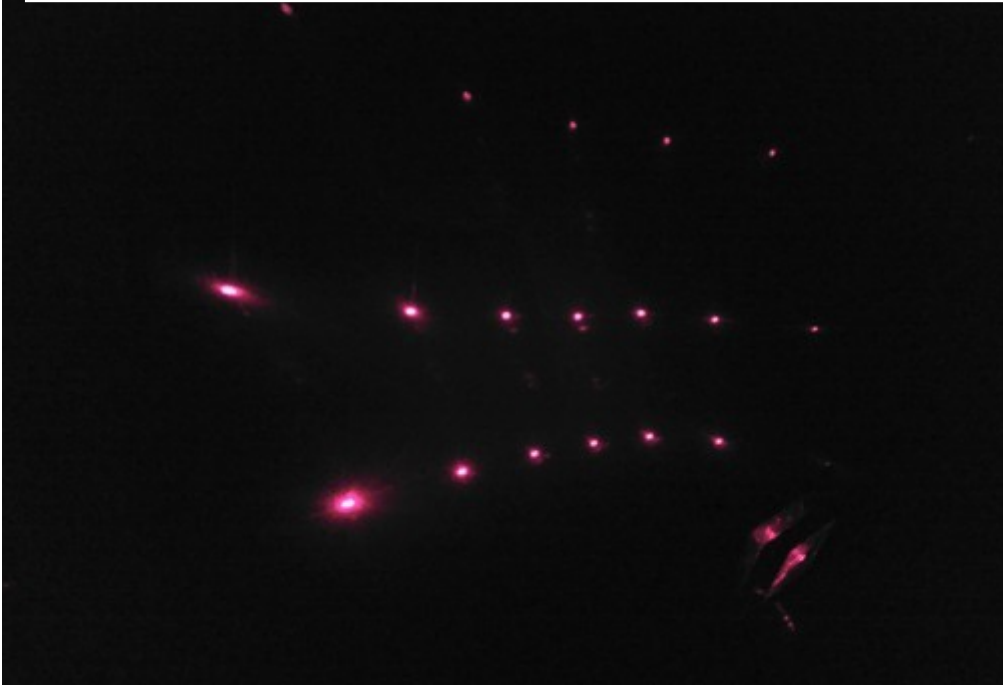
Strukturní charakterizace

Cíl: určit kvalitu vrstev, orientaci a vzájemné vzdálenosti molekul v závislosti na depozičních podmínkách

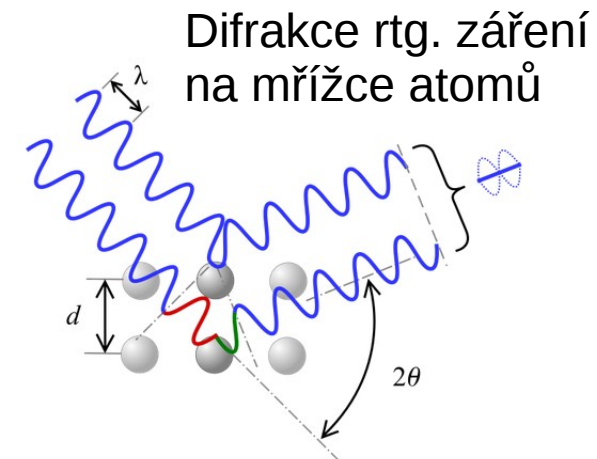

Difrakce a rozptyl el.-mag. záření

Difrakce na zkřížených lineárních mřížkách z praktika FP2

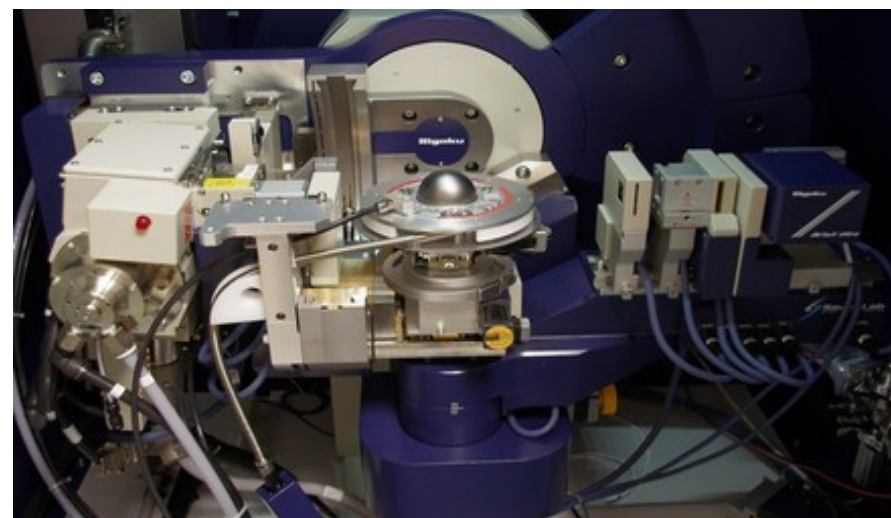
- **Cíl:** Studium meziatomových a mezimolekulárních „vzdáleností“ $d \approx 0.1 - 4 \text{ nm}$ a objektů velikosti do 200 nm
- Přizpůsobení vlnové délky velikosti objektů
- **Nástroj:** difrakce a rozptyl rentgenového záření $\lambda \approx 0.1 \text{ nm}$
- K vyhodnocování experimentů používány počítačové simulace

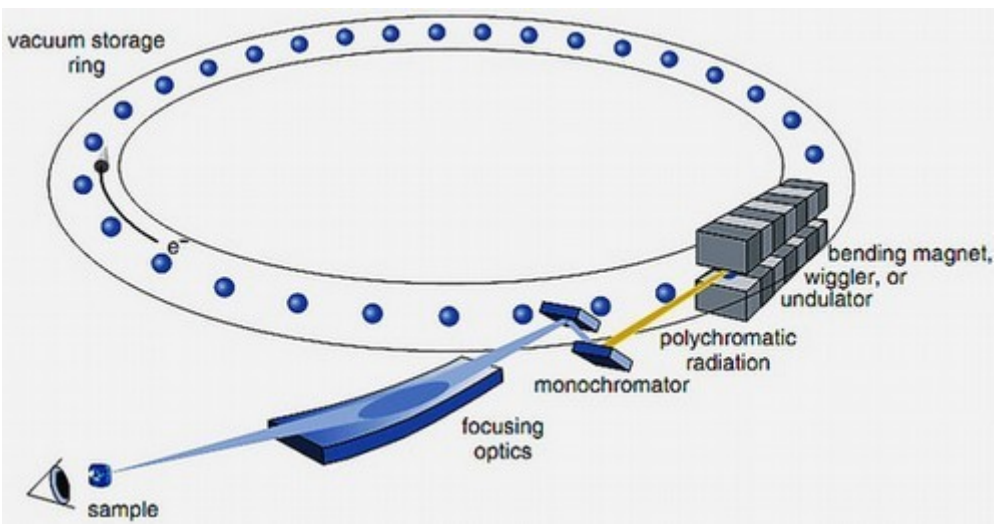
Instrumentace - „domácí“ difraktometry

- 2 difraktometry Smartlab 3 na ÚFKL a CEITEC CF
- Intenzita rozptýleného záření měřena jako funkce úhlu dopadu na plošný vzorek a směru vystupujícího záření
- Široká škála rtg optiky
- Žíhací komůrka a další prostředí pro vzorky

Instrumentace - synchrotrony

- Rtg záření produkované při zrychleném pohybu elektronů
- Elektrony jsou urychleny na cca. 99.9997% rychlosti světla
- Výhody oproti „domácím“ zdrojům:
  - až od 8 řádů vyšší intenzita záření – možná rychlejší měření
  - laditelná vlnová délka rtg záření
- Námi používané synchrotrony: Grenoble, Hamburg, Diamond (u Oxfordu), SLS Villigen (CH) etc.

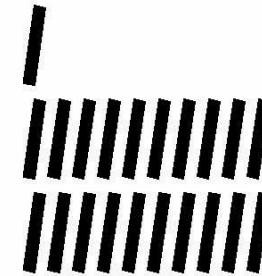

European Synchrotron Radiation Facility, Grenoble

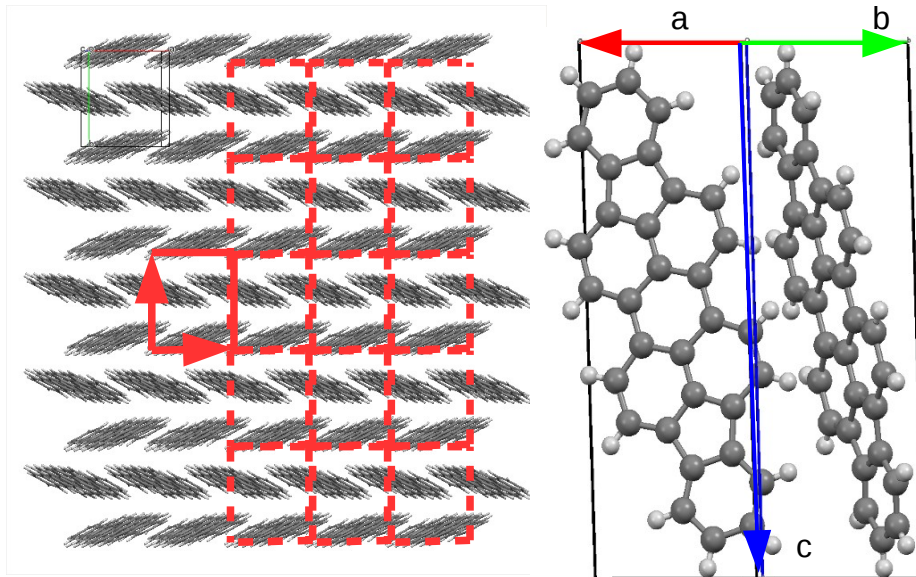

Co se dá rtg rozptylem studovat ?

- Vzdálenosti a orientace molekul
- Tloušťka drsnost vrstvy / vrstev
- Velikost a tvar molekulárních ostrůvků
- Rozuspořádání = „neperiodicita“ systému
- Míra uspořádání atomů a molekul úzce souvisí s elektrickými a optickými vlastnostmi tenkých vrstev

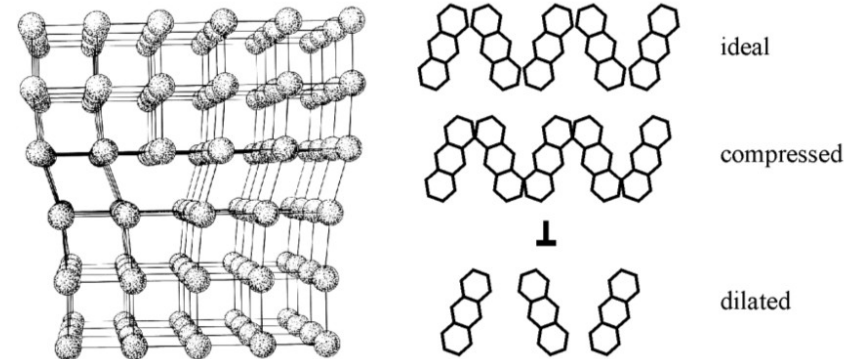

Jednotková buňka

Uspořádání molekul DIP v krystalu
Herring-bone struktura – typická pro OP

Vývoj zaplňování molekulárních vrstev
→ přechod k růstu ostrůvků

Poruchy v krystalové mříži - dislokace

Případová studie

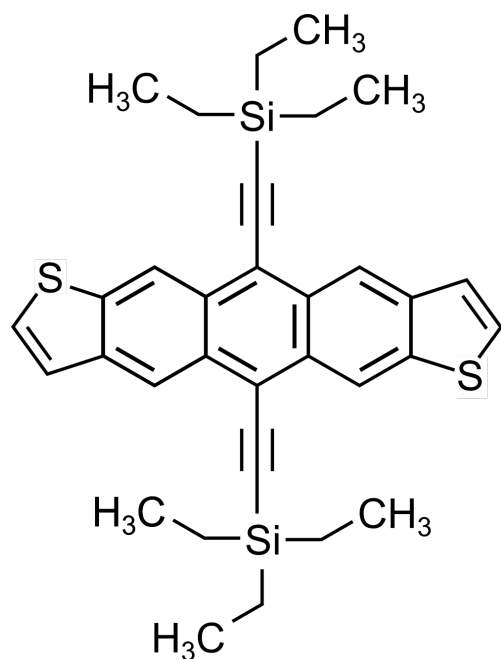
Cíl: charakterizace teplotně vyvolaných změn v krystalech molekuly organického polovodiče TES-ADT

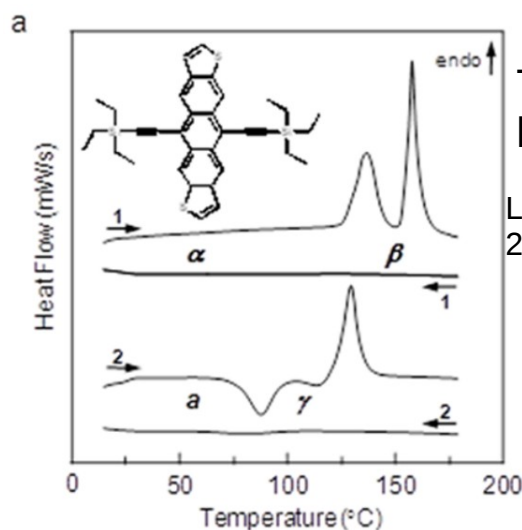
Molekula TES-ADT

TES-ADT

5,11-bis(triethyl silylethynyl) anthradithiophene

- Malo-molekulární organický polovodič
- „Vysoká“ pohyblivost nositelů náboje $\sim 1 \text{ cm}^2\text{V}^{-1}\text{s}^{-1}$
- Bohatý fázový diagram (α , β , γ , amorfní fáze)

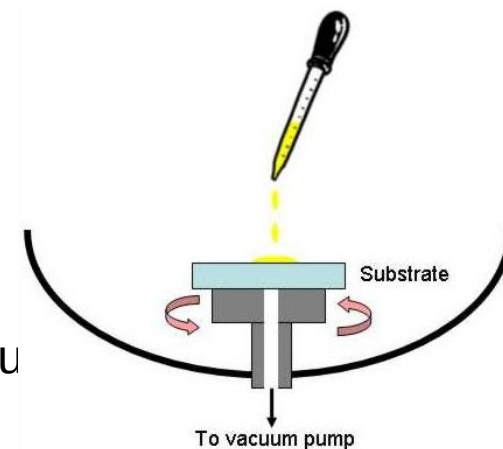

Termogram diferenciální kalorimetrie

Liyang Yu *et al.*, *Chem. Mater.*, 25, 1823 (2013)

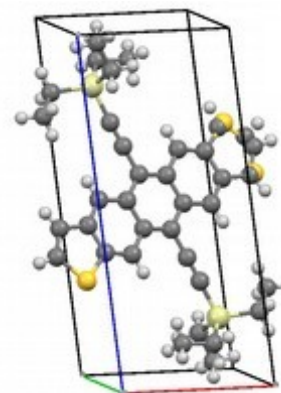
J. Rozbořil *et al.*,
Cryst. Growth Des.,
19 (7), 3777 (2019)

Tenké vrstvy připraveny spin-coatingem z roztoku chloroformu na skleněné substráty

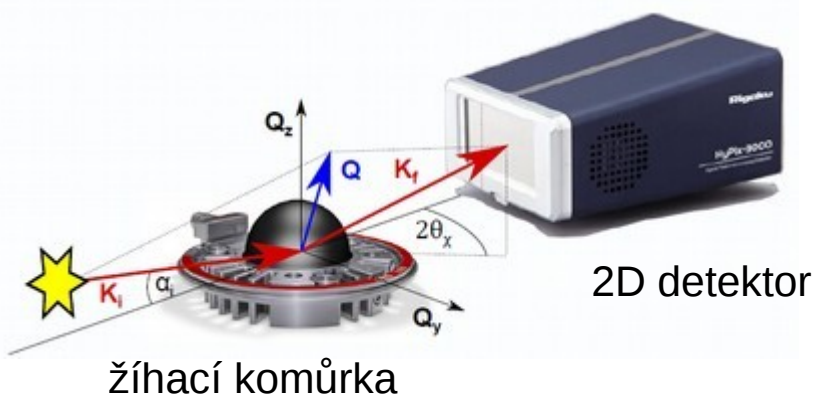

Sledování fázového přechodu $\alpha \rightarrow \beta$

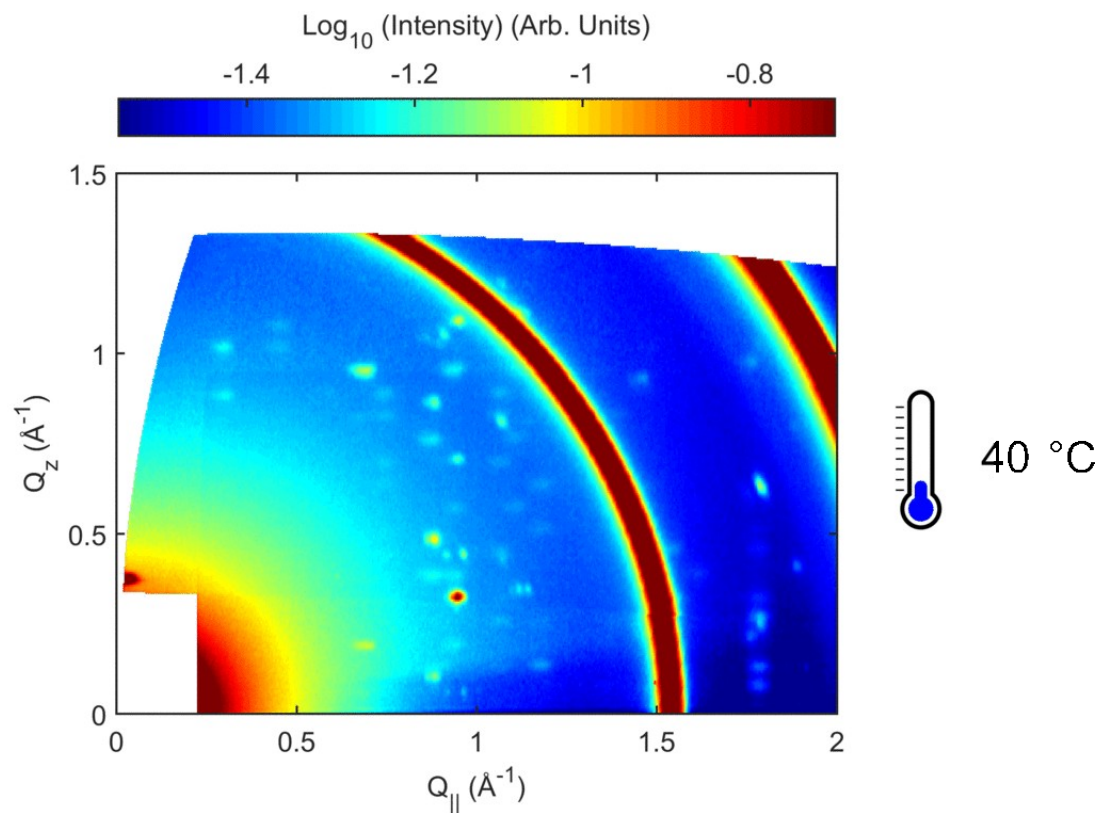
- Měření rtg difrakce v průběhu žíhání
- Charakterizována nelineární tepelná roztažnost α fáze
- Charakterizace přechodu α fáze $\rightarrow$ β fáze

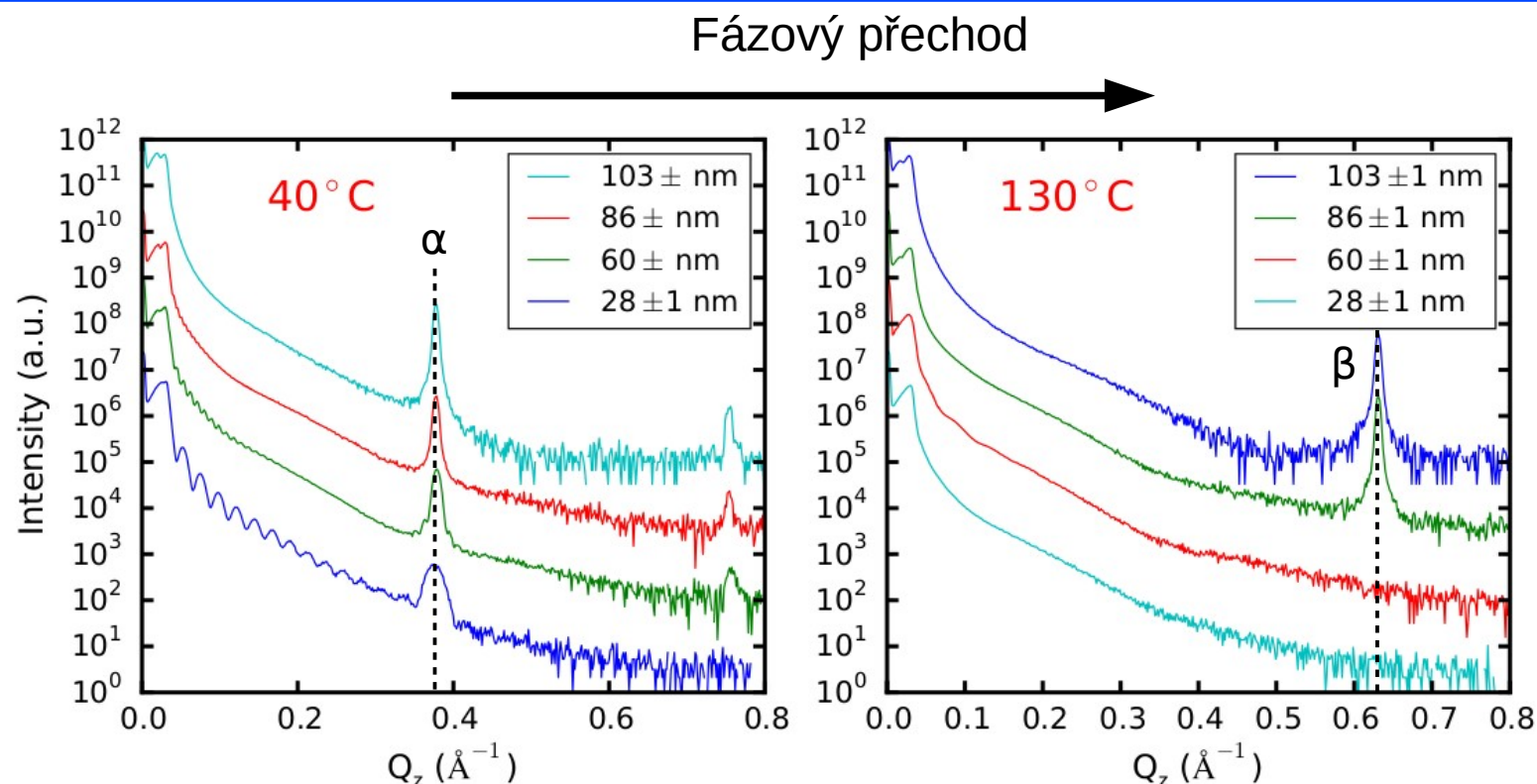
• α fáze

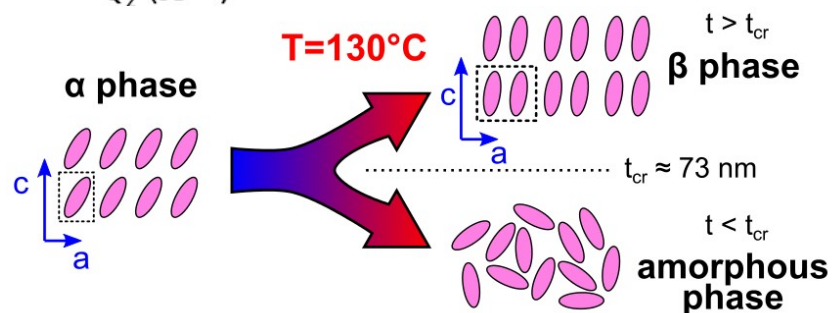
J. Rozbořil *et al.*,
Cryst. Growth Des.,
19 (7), 3777 (2019)

Sledování fázového přechodu $\alpha \rightarrow \beta$

J. Rozbořil *et al.*,
Cryst. Growth Des.,
19 (7), 3777 (2019)

- $\alpha \rightarrow \beta$ přechod nastane jen pro vrstvy tlustší než 73 nm
- pro tenčí vrstvy nastává přechod do amorfnní fáze

Shrnutí

Používané depoziční metody

- Metoda Langmuira Blodgetové
- Spincoating
- Depozice molekulárním svazkem v ultravysokém vakuu (CEITEC CF)

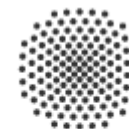
Experimentální metody

- Rentgenový rozptyl (širší spektrum metod)
- Mikroskopie atomových sil
- Absorpce a reflexe světla (viditelná oblast, UV, blízký infračervený obor)
- Fotoluminiscence

Spolupráce

- Univ. v Tübingenu (D)
- TU Graz (AT)
- VUT Brno
- Cambridge (UK)
- Univ. ve Stuttgartu (D)

EBERHARD KARLS
UNIVERSITÄT
TÜBINGEN

Universität
Stuttgart

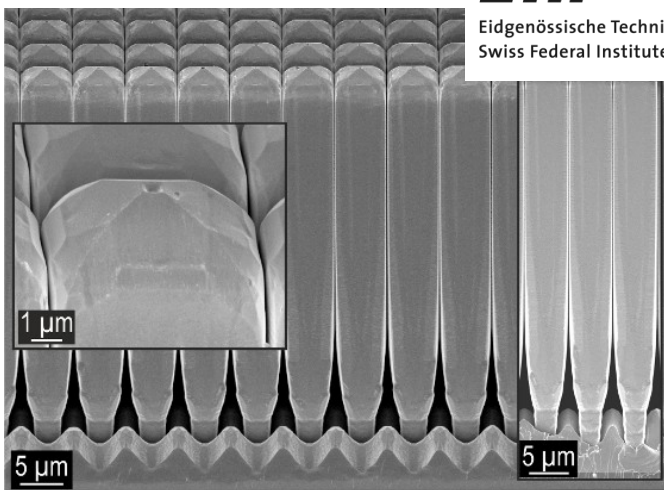
Další „strukturní“ témata na kondenzovaných látkách

Charakterizace mikro-pilířků

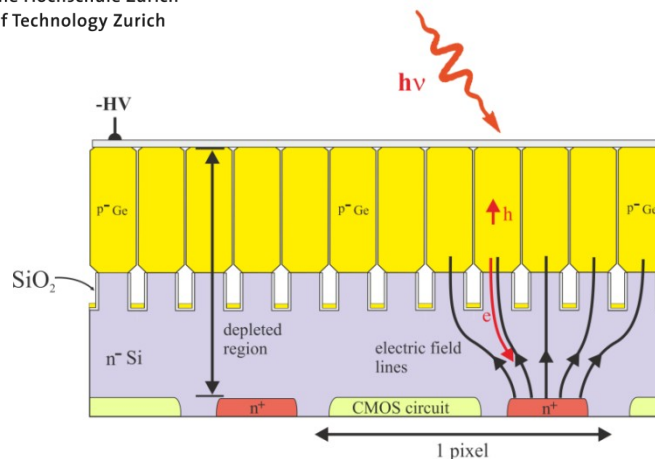
- Výroba polí pilířků – ETH Zürich CH; chemická depozice parami
- **Cíl výrobce:** výroba substrátů s tlustými epitaxními vrstvami a s různým mřížkovým parametrem - **bez krystalových defektů**
- **Náš úkol:** studium strukturních vlastností a defektů
- **Metoda:** mapování defektů v pilířcích pomocí rtg nano-svazku
- **Výsledek:**
  - rozlišení deformace krystalové mříže v pilířcích
  - detekce defektů

ETH

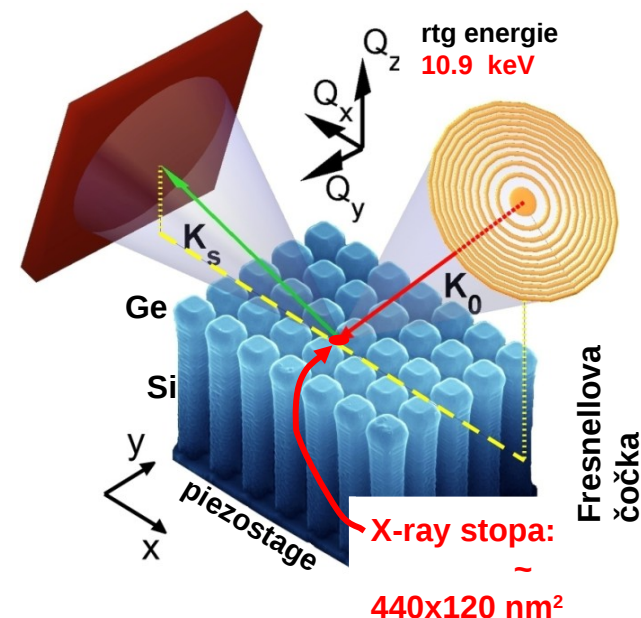
Eidgenössische Technische Hochschule Zürich
Swiss Federal Institute of Technology Zurich

SEM pole mikro-pilířků

rtg detektor na bázi mikro-pilířků

Meduňa et al., JAC **49**, 976 (2016).

Spolupráce s firmou ON semiconductor

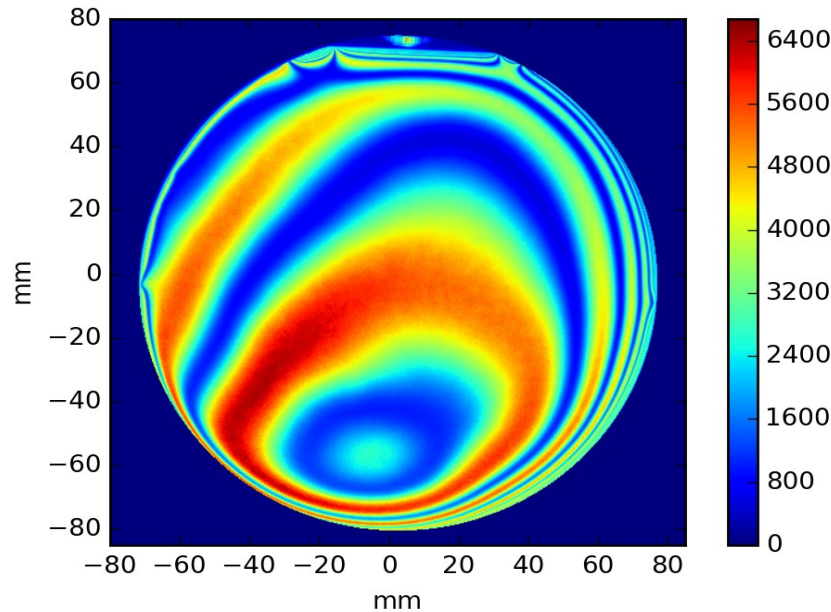
Aktuálně řešené projekty:

- Polovodiče se širokým pásem zakázaných energií: vyšší průrazné napětí → úspora energie
- Vysokonapěťové součástky pro konverzi velkých proudů - vyšší účinnost DC/AC konverze, např.: solární energetika, automobilový průmysl, atd.

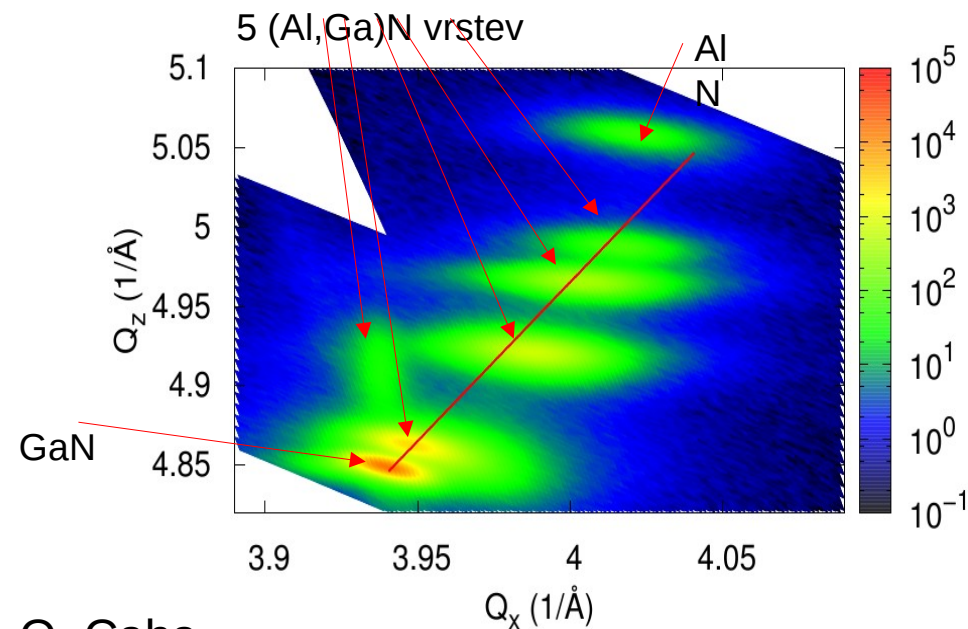
Mapa tloušťky GaN vrstvy na křemíku.

Barevná škála nanometry.

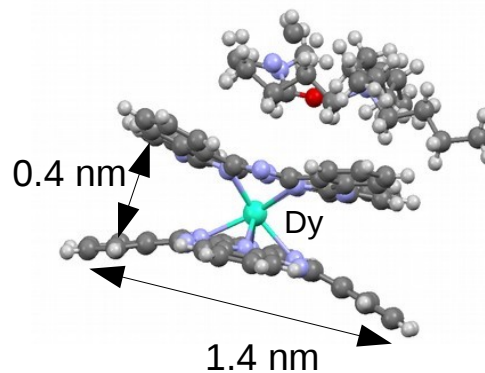
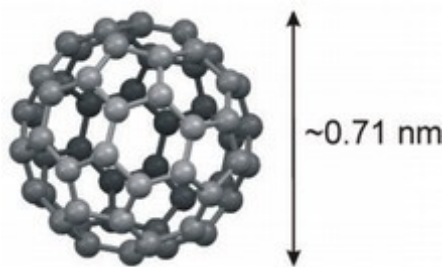
Metoda: Optická spektroskopie

Charakterizace struktury GaN vrstvy na křemíku. Metoda: Rentgenová difrakce

Kontakt: Dr. O. Caha

Díky za pozornost

